

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ

سیکولر سازی قوانین خانواده های اسلامی در ترکیه- از زمان اتاترک تا به امروز

(ترجمه)

گستون جیز، پروفیسور قوانین خانوادگی سویس، راجع به خلافت عثمانی گفته بود: «هماهنگی دینی و عقاید ملی "به آتش کوره قدرت مندترین خانواده جهان جان دوباره بخشید و زندگی عامه ای را ساخت که هرگز در تاریخ بشر دیده نشده است. من، به عنوان یک پروفیسور قوانین خانواده گی غربی، می گویم: نظام خانوادگی را از ترک ها بگیریید و در نتیجه چیز زیادی برای شان باقی نخواهد ماند.» (سیمل کئی، پمب مندل)

این قرن تنها قرن جنگ، تجاوز، چندپارگی و بی ثباتی سیاسی برای امت اسلامی نبود؛ بلکه هم چنان امت اسلامی جنگ سیستماتیک و دشواری را در برابر تمام ارزش ها و طرز زندگی اسلامی اش شاهد بود. سازمان های سیکولری زنان و انجوها NGOs و توافق نامه و قوانین بین المللی بر بنیاد عقاید لیبرالی، سیکولری و دموکراتیک سرمایه داری بنا شده و مشهور ساخته شدند. تخریب افکار، مفاهیم و ارزش های غیراسلامی در همه جا گسترش یافت و نشرشان از طرف رسانه ها و دیگر وسایل فرهنگی تحت مراقبت و پشتیبانی قرار گرفت. در عین زمان، ارزش های اسلامی تحقیر و کم ارزش می شد و به عنوان یک مدل از کار افتاده برچسب می خورد. فساد ارزش ها تنها منجر به فساد یک تعداد افراد نشد، بلکه نسل های آینده را از ساختارهای اجتماعی حیاتی و به طور اخص از یک ساختار خانوادگی سالم محروم کرد. در اصل، هدف تمام این تلاش ها زن بود که مادر، مربی و سنگ تهداب جامعه است. ازین رو، تغییر زن به معنی تغییر خانواده و در نتیجه تغییر جامعه می باشد.

برای مصطفی کمال، "ایجاد جامعه ای شامل افراد تازه-که آزادی دین و عقیده را مشتاقانه قبول کنند-" برای بقای جمهوری سیکولر نوین اش اهمیت حیاتی داشت، طوری که از آن به عنوان "بزرگ ترین دست آوردم" یاد می کرد. او این موضوع را در سال ۱۹۲۳ م در

یک سخنرانی عامه در بورس بیان کرد. وی افزود: «ترکیه امروزی دیگر نمی‌تواند احکام قانون‌نامه مدنی عثمانی را، که نه با عصر و نه با نیازهای مان سازگار است، تحمل کند. هم‌چنان، ما قوانین حکومت‌داری مان را تا سطح متمدن‌ترین ملت‌ها انکشاف خواهیم داد. تلاش برای اداره جامعه امروزی به وسیله اقامه قوانینی که صد، پنج‌صد یا هزار سال قبل وجود داشتند، کاری از روی غفلت و بی‌خبری است.»

هرچند، واضح بود که تبدیل قوانین دینی به قوانین سیکولری، با توجه به مدت زمان حاکمیت خلافت و محاکم شرعی اش یک امر غیرممکن است؛ ولی سرانجام در نتیجه الغای خلافت در ۳ مارچ ۱۹۲۴ م و به تعقیب آن از بین رفتن محاکم شرعی در ۸ اپریل ۱۹۲۴ م فعالیت‌ها برای ایجاد یک قانون نوین مدنی از سر گرفته شد. یک کمیسیون ۲۶ نفره از قانون‌دانان، اعضای پارلمان، اعضای اکادمی، قضات و حقوق‌دانان تشکیل شد. این کمیسیون قانون‌نامه مدنی سویس را به ترکی ترجمه کرد و متن جدیدی را ساخت. این طرح به تاریخ ۱۷ فبروری ۱۹۲۶ م بدون هیچ‌گونه تغییری از طرف پارلمان قبول شد. گزارش پارلمان این‌گونه بود که قانون‌نامه مدنی سویس یکی از موفق‌ترین قوانین در بین کشورهای متمدن است و این قوانین قابلیت این را دارد که با تمام نیازهای زندگی اجتماعی و اقتصادی عصر حاضر سازگار باشد. این قانون به تاریخ ۴ اپریل ۱۹۲۶ م از طرف روزنامه رسمی منتشر و شش ماه بعد به تاریخ ۴ اکتوبر ۱۹۲۶ م نافذ شد. در پی این قانون، قانون تعهدات آمد. همین کمیته قانون تعهدات سویس را نیز به ترکی ترجمه و آن را به عنوان مسوده پیشنهاد کرد که در اپریل ۱۹۲۶ م مورد قبول قرار گرفت و در ۸ می ۱۹۲۶ م در روزنامه رسمی منتشر و هم‌زمان با قانون مدنی بر مردم تحمیل شد.

تطبیق "قانون‌نامه مدنی" و "قانون تعهدات" در سراسر اروپا انعکاس‌های وسیعی داشت. پروفیسور جورجیس سازر که بنا به چهارچوب معاهده لوزان به عنوان مشاور دولت ترکیه در استانبول کار می‌کرد، در کتابش "پذیرایی از قوانین اروپایی در ترکیه" نوشت: «قدرت‌مندترین دولت اسلامی، همراه با پیشینه هزارساله‌اش، توسط یک دوره شش‌ماهه در حال الغاء است. این‌گونه تغییر سریع و بنیادی در تاریخ ناشناخته است. هیچ تجربه‌ای جسورانه‌تر از این برای یک کشور و جامعه نیست.» (Georges, Sauser-Hall, La réception des droits européens en Turquie)

در واقع، تحمیل قوانین مدنی جدید ترکی بر بنیاد اصول سیکولر و دیموکراتیک به معنی ترک آشکار قوانین اسلامی بود که دولت جمهوری ترکیه را کاملاً مشابه دولت‌های سیکولر غربی کرد. برعلاوه، این وسیله‌ای برای اطمینان دادن به خواست قوانین سیکولر در هر بخش جامعه و هر حوزه زندگی اجتماعی بود. تشکیل خانواده مطابق قانون‌نامه مدنی نسبت به ایجاد آن مطابق قوانین اسلامی تفاوت‌های بسیاری دارد. برعلاوه، هم سیکولرها و هم مسلمانان، بی‌چون و چرا موافق اند که این دو نوع قانون با یکدیگر کاملاً در تضاد قرار دارد. دستور هر موضوع در چهارچوب قوانین خانوادگی غیراسلامی سیکولر و دیموکراتیک مانند، نامزدی، شرایط ازدواج، شرایط طلاق و نتایج آن، خصوصیات ازدواج، تأمین مسکن برای خانواده، نسب، به فرزندی گرفتن، ولایت، مخارج و نفقه، قیمومت و غیره از قوانینی که از سوی اسلام داده شده‌است، فرق می‌کند. بطور مثال: فرزندی گرفتن در قانون‌نامه مدنی، ازدواج مدنی را اجباری کرده‌است.

بنای ازدواج‌های انجام شده توسط شرایط و مقررات دینی نامعتبر دانسته می‌شدند، طوری که سبب شد تطبیق قوانین اسلامی مربوط به ازدواج، طلاق، نفقه، میراث، نسب و دیگر مسائل برای ازدواج نامناسب خوانده شود. هم‌چنان، با وضع قانونی که بر مبنای آن گرفتن یک زن جائز است، گرفتن چند زن یک جرم تلقی می‌شد که بایستی در دایره بی‌وفایی مجازات می‌شد. برای دهه‌ها، اطفال از طریق ازدواج‌هایی خارج از ازدواج‌های مدنی تولد شدند که حتی شناسنامه نیز دریافت نمی‌کردند. به همین ترتیب، در طلاق نوآوری شد و خواست زنان برای طلاق مطابق قوانین سیکولری یک حق خوانده می‌شد. به زنان حق این داده شد که بدون اجازه شوهرشان در هر وظیفه‌ای که می‌خواهند، مشغول کار شوند. ادعای برابری بین مردان و زنان در حوزه‌های اقتصادی و اجتماعی (Womenomic) راه را برای یکی از دلایل اصلی طلاق هموار کرد. حد پایین سن ازدواج مردی را که با داشتن کمتر از ۱۷ سال سن ازدواج کند، یک جرم تلقی می‌کند که مجازاتش بین ۸ تا ۱۵ سال زندان می‌باشد.

در سال‌های بعدی، حکومت جمهوری ترکیه جزء اولین کشورهای بوده که تمام توافق‌نامه‌ها و اعلامیه‌هایی را که از سوی قدرت‌های سرمایه‌دار ایجاد شده امضاء کرده اند. یکی از آن‌ها کنوانسیون (CEDAW) که محور تمام اشکال تبعیض علیه زنان است، در سال ۱۹۸۱م توسط سازمان ملل بر پایه اصول لیبرال و سیکولر تشکیل شد؛ ترکیه در سال ۱۹۸۵م آن را امضاء و تصویب کرد. برعلاوه CEDAW، دولت سیکولر ترکیه راه‌هایی را برای انجام توافقات، اعلامیه‌ها و توصیه‌ها در قانون داخلی‌اش که توسط سازمان‌هایی مانند منشور اجتماعی اروپا، کنوانسیون حقوق اطفال، سازمان بین‌المللی کار (ILO)، OECD، کنفرانس بین‌المللی در خصوص نفوس و توسعه (ICPD) و چهارمین کنفرانس جهانی در خصوص زنان-اعلامیه‌ی بیجینگ- روی دست گرفته است. تمام این توافقات و بیانیه‌هایی که ادعای حفاظت از حقوق زنان در ازدواج، طلاق، زیست جمعی و حقوق جسمی‌شان را می‌کنند، مشکلات غیرقابل حلی را با مساوی دانستن مردان و زنان، در جامعه به‌وجود آورده است.

من حیث یک نتیجه از تصویب CEDAW، ترکیه هیئت اداره عمومی ناظر را بر وضعیت زنان در سال ۱۹۹۰م در پارلمان، به‌منظور توسعه‌ی میکانیزم‌های ملی به هدف پیشرفت مصالح زنان تأسیس کرد. این عمدتاً برای بیان و پیشرفت حقوق مربوط به زنان کمک می‌کند. از آن به بعد، تغییرات متعدد قانونی و حقوق در آن به‌وجود آمد. در سال‌های دهه ۱۹۸۰م، جنبش زنان سرعت بیشتری یافت و هدف‌شان ایجاد "اصولی برای برخورد با تمام مشکلات از چشم‌انداز زنان" است. نکات زیر به شکل خلاصه سیکولریزه کردن قانون خانواده را در ترکیه به ترتیب تاریخی بیان می‌کند:

- در ۱۹۹۰م الغای ماده ۱۵۹ قانون مدنی-که در آن زن برای کارکردن بیرون از خانه نیاز به رضایت و اجازه‌ی شوهرش دارد.
- در ۱۹۹۶م ماده ۴۴۱ قانون جزاء-که در خصوص زنانی مرد متأهل است، ملغاً شد.
- در ۱۹۹۸م ماده ۴۴۰ قانون جزاء-که در خصوص زنانی متأهل است، لغو گردید.
- در ۲۰۰۱م ماده ۴۱ قانون اساسی-که در آن "خانواده شالوده جامعه ترکیه است" تعدیل گردیده با ضمیمه بیانیه‌ی "تساوی زن و مرد" بسط یافته و تصویب گردید.

- در ۲۰۰۲ م تصویب معاهده اختیاری CEDAW و قانون مدنی جدید ترکیه اجرایی و آیین‌نامه اصلی توسط قانون معرفی گردید که شامل موارد زیر است:

- قانون این ماده را با این مضمون لغو کرد: "شوهر سرپرست خانواده است" و آن را با این بیانیه تبدیل کردند: "زن و شوهر با توجه به پیوند ازدواج مشترکاً تصامیم زنده‌گی را می‌گیرند".

- در حالی که قانون مدنی گذشته، شوهر را مسئول نگهداری زن و اطفال می‌دانست، قانون مدنی جدید بیان داشته که زن و شوهر هردو "در مصارف خانواده با توجه به کار و موقعیت و متناسب به توانایی شان با هم همکار هستند".

- قانون جدید سن ازدواج را برای زنان و مردان به طور مساوی به ۱۷ سالگی افزایش داده است. هرچند قانون مدنی مجوز ازدواج را برای مردان و زنان در سن ۱۶ با اجازه دادگاه "در مواقع استثنایی" مانند حاملگی می‌دهد.

- در ۲۰۰۴ م اصلاحیه مواد ۱۰ و ۹۰ قانون اساسی این را بیان می‌دارد: «در صورت تضاد بین توافق‌نامه‌های بین‌المللی و قوانین داخلی با توجه به تفاوت دیدگاه‌ها در یک موضوع، دیدگاه قوانین بین‌المللی ارجح خواهد بود.» در این زمینه، CEDAW در جایگاه بالاتر از قوانین داخلی قرار گرفته است.

- در ۲۰۰۶ م ریاست عمومی امور زنان تحت امر مقام نخست وزیری، "راهنمای مبارزه با خشونت داخلی" را مطرح کرد. جزئیات این مطلب حاوی رویکردهایی است که قطعاً در مخالفت با نظام اجتماعی اسلام قرار دارد.

- در سال ۲۰۱۲ م "قانون حفاظت از خانواده و جلوگیری از خشونت علیه زنان، قانون شماره ۶۲۸۴" روی کار آمد.

- مقام نخست وزیری مکرراً پلان‌های کاری را برای سال‌های ۲۰۰۷-۲۰۱۰ م، ۲۰۱۲-۲۰۱۵ م و آخری ۲۰۱۶-۲۰۲۰ م تحت نام "پلان کاری ملی برای مبارزه با خشونت علیه زنان" ایجاد کرد. این‌ها که همه در پیروی از کنوانسیون‌های بین‌المللی آماده شده، عمدتاً شامل کنوانسیون استانبول می‌گردد.

تعریف خشونت به طور مشخص در ماده شماره ۶۲۸۴ در سال ۲۰۱۲ م آمده است و حالت اجرای این قانون، از زمان روی کار آمدن آن، واقعات بسیار غم‌انگیز خشونت را علیه زنان به وجود آورده که هزاران خانواده ترکی را به جای جلوگیری از خشونت، مصیبت‌زده کرده است.

تأثیر مضر این قوانینی که بر اصول سیکوار، دموکراتیک، لیبرال و غیراسلامی استوار است، بالای زندگی خانوادگی در ترکیه توسط شماری از مطالعات و تحقیقات علمی ثابت شده است: برای مثال: این مشخص شد که ارتقای اشتغال زنان، من حیث حق زنان برای استقلال از رضایت شوهر، به افزایش زیاد آمار طلاق و در عین حال به کاهش نرخ باروری منتج شده است. این واضح شد که زنان بین ازدواج و ادامه وظیفه باید یکی را انتخاب کنند. علاوه بر این، بسیاری از این زنان با شامل شدن به نیروی کار، مجبور شدند تا مراقبت و بستگان سالخورده و مریض خود را به دیگر افراد و موسسات محول کنند که باعث هزینه‌های اضافی و دیگر ناراحتی‌ها برای خانواده‌ها شده است.

حتی اگر قانون مدنی ترکیه، با قانون خانواده‌اش به طور کلی و مقررات مربوط به ازدواج به طور خاص، حاوی بعضی مقرراتی باشد که با قوانین اسلامی مخالفتی ندارد، انجام واقعات بر اساس آن، عمل به قانون الله نیست. برای مسلمانان این واجب است که با قانون شریعت حکومت کرده و اعمال خود را بر اساس قانون شریعت انجام دهند.

در حقیقت، این واقعیتی که قانون اساسی ترکیه و هم‌چنان قانون مدنی و هر قانون دیگری بر اساس چیزی استوار است که از غرب گرفته شده است و این واقعیتی که تعهد به اتخاذ مقررات و قوانین و موافقتنامه‌های بین‌المللی در ماده ۹۰ قانون اساسی مشخص شده است، واضحاً مشخص می‌کند که قانون‌گذار عالی در ترکیه نظام دموکراتیک سیکولر و لیبرال ترکیه است. هرچند ما من حیث مسلمانان، از لحظه‌ای که ایمان آوردیم، این تعهد را بکنیم که به الله سبحانه و تعالی و نظام آن پایبند باشیم. هر قواعدی که توسط کسی غیر از الله سبحانه و تعالی تعیین می‌شود، ما را تنها به مصیبت و شکست همراه با به خطر افتادن آخرت مان راهنمای کرده و این چنین ادامه خواهد داشت.

نویسنده: زهرا ملک

برای دفتر مطبوعاتی مرکزی حزب التحریر

۵ صفر ۱۴۴۰ هـ.ق

۱۴ اکتوبر ۲۰۱۸ م